

ПОРУШЕННЯ МЕТАБОЛІЗМУ КІСТКОВОЇ ТКАНИНИ В ЖІНОК ПОСТМЕНОПАУЗАЛЬНОГО ВІКУ, ХВОРИХ НА ХОЗЛ

Масік Н.П.

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, Вінниця

Одним з найнесприятливіших етапів у житті жінки у сенсі ризику виникнення захворювань є клімактеричний період, коли всі системи та органи зазнають гормональної та загально вікової перебудови. Клімакс – це переломний період в житті жінки, пов'язаний зі зменшенням продукції естрогенів. Він може супроводжуватися різними неприємними відчуттями: головним болем, припливами, серцебиттям, перепадами настрою й загальним дискомфортом. У цей період зростає ризик розвитку остеопорозу, захворювань серцево-судинної системи, цукрового діабету та ожиріння.

Жіночі статеві гормони впливають на стан дихальних шляхів через наявність у легенях специфічних до них рецепторів. Встановлений різноспрямований характер дії естрогенів і прогестерону на бронхо-легеневу тканину. Так, прогестерон стимулює дихальний центр, внаслідок

чого активується газообмін і вентиляція легень. Через активацію β -рецепторів він впливає на тонус гладенької мускулатури. Протилежну дію мають естрогени. Вони підвищують бронхіальний опір, прискорюючи інтенсивність обміну речовин, підсилюють місцеві запальні процеси.

Легені не є органом-мішенню для статевих гормонів. Разом з тим доведено, що ці гормони беруть безпосередню участь у «дозріванні» легень і синтезі сурфактанту. В той же час вони є одним з органів, де відбувається метаболізм статевих гормонів. У ряді випадків легені можуть виступати в якості генераторів компенсаторних і адаптаційних механізмів.

Мета – дослідити характер і глибину порушення метаболізму кісткової тканини в жінок постменопаузального віку, хворих на ХОЗЛ.

Об'єкт дослідження. Проведено комплексне обстеження 253 жінок, хворих на ХОЗЛ, які були розподілені на дві групи. Першу групу склали 142 жінки, які перебували в постменопаузальному періоді середнього віку $61,4 \pm 0,1$ років. Тривалість постменопаузи становила $23,7 \pm 0,7$ років. Настання менопаузи – в $47,3 \pm 0,6$ років. Тривалість ХОЗЛ складала $17,5 \pm 0,9$ роки, частота загострень – $1,9 \pm 0,1$ раз на рік.

У другу групу увійшли 111 молодих жінок зі збереженою менструальною функцією. Середній вік склав $40,5 \pm 0,5$ років. Тривалість перебігу ХОЗЛ становила $12,9 \pm 0,4$ років, частота загострень – $1,7 \pm 0,2$ рази на рік.

Методи дослідження. Визначення концентрації кальцію, фосфору, лужної фосфатази, остеокальцину, паратиреоїдного гормону в сироватці крові; дослідження мінеральної щільності кісткової тканини (МЩКТ) хворих на ХОЗЛ жінок за допомогою ультразвукової денситометрії п'яткової кістки.

Результати дослідження. Рівень кальцію в сироватці крові в жінок постменопаузального віку становив $2,43 \pm 0,02$ ммоль/л, у молодих жінок – $2,41 \pm 0,1$ ммоль/л, що порівняно з контролем $2,37 \pm 0,10$ ммоль/л відрізнялось недостовірно ($p > 0,05$). Коливання рівня кальцію виражені незначно: в жінок 1-ї групи його концентрація була підвищена на $2,47\%$; у жінок 2-ї групи – тільки на $1,69\%$.

Рівень фосфору в сироватці крові хворих 1-ої групи достовірно зменшувався до $0,95 \pm 0,07$ ммоль/л проти $1,12 \pm 0,07$ ммоль/л у 2-ї групі і $1,13 \pm 0,08$ ммоль/л у контролі ($p < 0,05$). Зміни рівня неорганічного фосфору більш виражені: в жінок 1-ї групи його концентрація зменшувалася на $15,9\%$; у жінок 2-ї групи – лише на $0,9\%$.

У хворих на ХОЗЛ постменопаузального віку спостерігалось достовірне ($p < 0,05$) зменшення рівня паратиреоїдного гормону ($32,41 \pm 0,47$ пг/мл) порівняно з контролем ($36,12 \pm 0,463$ пг/мл) та пацієнтами молодого віку ($37,71 \pm 0,51$ пг/мл). Концентрація сироваткового остеокальцину у хворих на ХОЗЛ 1-ї групи ($15,91 \pm 0,57$ нг/мл) та осіб 2-ї групи ($17,46 \pm 0,98$ нг/мл) достовірно нижче у порівняно з контролем ($29,82 \pm 0,33$ нг/мл), причому в жінок постменопаузального періоду реєструється зниження на $46,7\%$, у молодих жінок – на $41,5\%$ ($p < 0,05$)

Активність лужної фосфатази достовірно нижча в жінок постменопаузального віку, хворих на ХОЗЛ ($1481,95 \pm 2,88$ нмоль/с.л), по-

рівняно з молодими жінками, хворими на ХОЗЛ ($1590,83 \pm 2,86$ нмоль/с.л) і контролем ($1902,18 \pm 5,81$ нмоль/с.л) ($p < 0,05$).

Отримані дані свідчать про те, що в жінок 1-ї і 2-ї груп спостерігаються однотипні й односпрямовані зміни концентрації біохімічних маркерів кісткового метаболізму, які проявляються загальною тенденцією до гіперкальціємії й гіпофосфатемії. Однак, у 1-й групі спостерігається більш виражене зниження активності лужної фосфатази, остеокальцину та рівня паратиреоїдного гормону на тлі гіперкальціємії й гіпофосфатемії, що свідчить на користь декомпенсації фосфорно-кальцієвого обміну та про перевагу процесів резорбції кісткової тканини над її формуванням у постменопаузальних жінок, хворих на ХОЗЛ.

Порівняння показників МЩКТ у хворих на ХОЗЛ жінок молодого й постменопаузального віку виявило незначну різницю значень T-score і Z-score. Винятком є швидкість поширення ультразвуку (SOS), яка достовірно відрізняється в постменопаузальних ($1522,51 \pm 0,08$ м/с) і молодих жінок ($1631,88 \pm 2,59$ м/с) ($p < 0,05$). Оскільки SOS залежить від еластичності та щільності кістки, отримана достовірна різниця показників свідчить про зниження МЩКТ у жінок віку постменопаузи вже тоді, коли інші показники стану кісткової тканини ще не змінюються.

Виявлено зниження T-score і Z-score у $84,2\%$ обстежених хворих 1-ої групи і $77,8\%$ – 2-ої групи. Отримані зміни можна інтерпретувати як остеопенічні стани різного ступеня інтенсивності в $65,4\%$ жінок у постменопаузі та $58,5\%$ пацієнтів молодого віку, остеопороз – у $18,8\%$ хворих основної й $18,5\%$ контрольної груп.

Висновки. Достовірне зниження концентрації біохімічних маркерів формування кістки, зокрема лужної фосфатази (на $22,1\%$ у жінок постменопаузального віку й у $16,4\%$ – молодого віку), сироваткового остеокальцину (в жінок постменопаузального періоду – на $46,7\%$, у молодих жінок – на $41,5\%$) вказує на пригнічення процесів кісткового формування у жінок не тільки постменопаузального, а й молодого віку, хворих на ХОЗЛ. Інтенсивність цих процесів є результатом не лише розвитку гормональних змін у жіночому організмі в період менопаузи, а й хронічного запального процесу у органах дихання, який набуває ознак системного. Дисбаланс гормонального статусу жінок, хворих на ХОЗЛ, не є вирішальним фактором впливу на МЩКТ.

Література

1. Душенкова Т.А. Диагностика и профилактика остеопороза и его осложнений у женщин в постменопаузе. Автореф. дис. ... канд. мед. наук: 14.00.01 / ГОУВПО Санкт-Петербургская государственная медицинская академия им. И.И. Мечникова РОСЗДРАВА – СПб., 2005. – 18 с.
2. Королевская Л.И., Серова Л.Д., Лукьянчиков В.С., Чеботарёва Е.В. Климакс и постменопаузный остеопороз // В помощь практическому врачу. – 2003. – №6. – С. 55-61.
3. Костючек, Д.Ф., Душенкова Т.А., Рицук С.В. Ранняя диагностика остеопороза у женщин в пре- и постменопаузе // Журнал акушерства и женских болезней. – 2006. – 4 (1). – С. 3-7.
4. Перцева Т.О., Гарагуля Г.А. Особливості перебігу хронічного обструктивного захворювання легень у жінок різних вікових груп в залежності від гормонального профілю // Український пульмонологічний журнал. – 2006. – №3. – С. 11-13.
5. Поворознюк В.В., Григорьева Н.В. Менопауза и костно-мышечная система / К., 2004. – 512 с.
6. Федосеев Г.Б. Механизмы обструкции бронхов / Санкт-Петербург, 1995. – С. 185-187.
7. Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease (GOLD) / Global strategy for diagnosis, management and prevention of obstructive pulmonary disease [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.goldcopd.org/uploads/users/files/COLD_Report_2011_Feb21.pdf.